

Seksuele vorming op basisschool ligt door Week van de Lentekriebels onder vergrootglas

Hanneke Klein-den Hertog

RD, 24 maart 2023

beeld Rutgers

ONDERWIJS & OPVOEDING | WEEK VAN DE LENTEKRIEBELS

Dat kinderen al jong hun lichaam ontdekken en dat dit vraagt om relationele en seksuele vorming, daarover zijn het seculiere Rutgers en het reformatorische Driestar educatief het roerend eens. Waar minder consensus over bestaat en waar half Nederland de afgelopen week over viel: hoe moeten lessen rond dit onderwerp worden ingevuld?

”Wat vind je fijn?” is dit jaar het thema van de Week van de Lentekriebels, waaraan zo’n 2800 basisscholen –zo’n 43 procent van het totaal– meedoen. Aan de orde komen weerbaarheid, relaties en seksualiteit. De week wordt georganiseerd door Rutgers, een expertisecentrum voor seksualiteit, samen met de GGD’en.

Rutgers adviseert scholen die meedoen aan de week om in iedere groep minimaal één les per dag aandacht te besteden aan relaties en seksualiteit.

Scholen kunnen putten uit drie erkende lesmethoden voor relationele en seksuele vorming: ”Kriebels in je buik”, ”Veiligwijs” en ”Wonderlijk gemaakt”. De eerste is ontwikkeld door Rutgers, de tweede door de organisatie Zorg voor Seksualiteit en de laatste door Driestar educatief. Daarnaast zijn er ook nog tal van andere materialen op de markt, maar die zijn door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) niet gecontroleerd op effectiviteit.

Leerdoelen uit de methode ”Kriebels in je buik” zijn bijvoorbeeld het kennen van het eigen lichaam en weten dat er verschillende regels en gewoonten bestaan rondom bloot zijn en privacy (groep 1), weten dat leerlingen moeten luisteren als een ander nee zegt (groep 4) en het leren over menstruatie en een zaadlozing (groep 7).

Bedreigd

Hoewel de Week van de Lentekriebels voor de achttiende keer plaatsvindt, is de ophef erover nieuw. Medewerkers van Rutgers worden bedreigd en uitgescholden, liet Marieke van der Plas, directeur van het expertisecentrum, dinsdag weten. Thierry Baudet stelde Kamervragen en ook andere politici uitten in een debat hun zorgen tegenover Dennis Wiersma, minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs.

Gedeeltelijk lijkt de consternatie veroorzaakt door berichten op sociale media die niet op waarheid berusten. Zo gaat er een screenshot rond van een bladzijde uit een prentenboekje waarop expliciet staat afgebeeld hoe iemand een seksuele handeling verricht. Het plaatje wordt op Twitter geassocieerd met de Week van de Lentekriebels. Het gaat hier echter om nepnieuws, reageert Luc Lauwers, programmamanager seksuele vorming bij Rutgers. „Dit boekje is niet van Rutgers

en ook nooit in ons bezit geweest. We hebben het ook nergens onder de aandacht gebracht, zeker niet tijdens deze week. Gelukkig zijn we er inmiddels achter om wat voor boekje het gaat: het is in 2011 uitgegeven, maar wordt inmiddels nergens meer verkocht.”

Een ander geluid dat op sociale media klinkt, is dat kinderen al vanaf vier jaar leren over hoe ze een ander kunnen bevredigen. Ook dit gerucht berust niet op feiten, stelt Lauwers. „Voor kinderen uit groep 1 staan volwassen seksuele handelingen absoluut niet in de leerdoelen.”

Prettig gevoel

Programmamanager seksuele vorming Luc Lauwers. beeld Rutgers

Toch zijn er ook ouders die zich zorgen maken over lesstof die hun kind wel degelijk voorgeschoteld kan krijgen, gezien de leerdoelen van de methode ”Kriebels in je buik”. Zo staat beschreven dat kinderen uit groep 8 zich ervan bewust zijn dat er speciale plekjes zijn op hun lichaam waar ze zichzelf kunnen aanraken. Nog een leerdoel: leerlingen weten hoe ze zichzelf kunnen bevredigen en dat dit een prettig gevoel kan geven. Veel ophef kwam er ook over het 3D-model van de clitoris, dat scholen kunnen gebruiken in hun lessen. Volgens de website van Rutgers is het goed om dit lichaamsdeel in de bovenbouw van het basisonderwijs te bespreken, omdat het belangrijk is voor het genot van vrouwen en omdat het veel minder bekend is dan de penis.

Voor Lauwers zijn deze zaken niet meer dan vanzelfsprekend: „Veel kinderen van die leeftijd doen aan zelfbevrediging en zien of ontvangen online van alles, of

kijken naar porno. Ze hebben daar vragen over, en daarom is het belangrijk om met leerlingen te bespreken hoe je veilig en plezierig seks kunt hebben, met respect voor jezelf en anderen.”

Seksuele voorlichting enkel en alleen overlaten aan de ouders vindt Lauwers geen goed idee. „Ik begrijp dat een vader of moeder kan denken: moet ik dit niet zelf bespreken met mijn kind? En ja, ouders zijn ook het primaire aanspreekpunt voor kinderen. Maar uit onderzoek blijkt dat zij vaak veel te laat en te beperkt aan seksuele voorlichting doen. Daarom is relationele en seksuele vorming sinds 2012 verplicht voor basis- en voortgezet onderwijs.”

Richtlijn

En, benadrukt de programmamanager van Rutgers, iedere school kan lesgeven vanuit een methode die past bij het karakter van de instelling. „Wij vinden het heel belangrijk dat iedere docent staat achter de informatie die hij bespreekt in de klas.” Ongeveer 23 procent van de scholen gebruik „Kriebels in je buik” en zo’n 9 procent kiest voor „Wonderlijk gemaakt”, een methode die de Bijbel als richtlijn heeft.

Sjoerd van den Berg, projectleider Wonderlijk gemaakt. beeld Driestar educatief

Sjoerd van den Berg en Annelies Kraaiveld van Driestar educatief zijn beiden betrokken bij de relationele en seksuele vorming op de basisschool. Van den Berg is projectleider van „Wonderlijk gemaakt Nederland en buitenland”, Kraaiveld leidt pabostudenten op en bespreekt met hen hoe ze seksuele vorming vanuit de methode „Wonderlijk gemaakt” later een plaats kunnen geven in hun lessen.

Seksuele voorlichting is al vroeg van belang, stellen beiden. Ook kleuters zijn al bezig met het ontdekken van hun lichaam, vertelt Kraaiveld, die is opgeleid als pedagoog. Daarom is het volgens haar belangrijk om kinderen al op jonge leeftijd iets van seksuele vorming mee te geven. „Zaken die aan bod kunnen komen zijn de verschillen tussen het lichaam van een jongen en een meisje, het feit dat niet iedereen zomaar aan je mag zitten en de vraag wanneer het raar is om je kleren uit te doen en wanneer niet.”

Opleidingsmanager pabo Annelies Kraaiveld. beeld Driestar educatief

De bedding waarin een leerkracht met oudere kinderen het gesprek kan aangaan over intiemere onderwerpen, noemt Kraaiveld deze eerste seksuele vorming. Krijgen kinderen deze niet, dan lopen zowel ouders als leerkrachten het risico later overrompeld te worden. „Stel dat een leerling een condoom vindt in het park. De hele klas staat er met rooie oren omheen en kinderen willen weten wat dit voor ding is. Dan is het goed om terug te kunnen vallen op de basis die de kinderen al eerder kregen.”

Normen

Ook Rutgers noemt het belang van betrouwbare informatie in een wereld waarin kinderen vroeg of laat toch, bijvoorbeeld op hun telefoon, geconfronteerd worden met seks. Tot zover lijken de visies niet uiteen te lopen. Toch zijn er belangrijke

verschillen tussen de methoden. Kraaiveld: „Wonderlijk gemaakt” wil als kernboodschap meegeven: ons lichaam is door de Heere gemaakt. Daarom is niet ons gevoel leidend in seksualiteit, maar houden we ons aan de normen die God in Zijn Woord geeft.”

Van den Berg: „Kriebels in je buik” legt onder meer de nadruk op het al vroeg verkennen van je gevoelens en ontdekken wat je fijn vindt. Wij erkennen die gevoelens ook, en gaan het gesprek erover aan. Maar tegelijkertijd zeggen we: een christen is niet op aarde om zijn gevoel ten volle te uiten. De Bijbelse normen zijn voor ons leidend en zullen de jonge leerlingen later tot bloei kunnen brengen.”

Neem het thema zelfbevrediging. In de methode ”Kriebels in je buik” leren kinderen hoe ze zichzelf kunnen bevredigen en dat masturbatie niet ongezonder of strafbaar is.

In de bovenbouw komen er veel vragen over zelfbevrediging, weet Van den Berg. „Wij willen niet direct elk gesprek afkappen door te zeggen: Dit is verkeerd, dus stop ermee. Ik zou leraren adviseren: toon interesse in waar jongeren mee lopen, wees beschikbaar en oefen jezelf erin deze thema’s met leerlingen te bespreken. Maar geef ook een normatief kader. Het mooie van seksualiteit is niet dat je jezelf maximaal bevredigt. Juist als een op zichzelf gericht kind op dit gebied zich grenzen aanleert vanuit Gods plan en met begeleiding door ouders en school, zal het tot bloei komen.”

Diversiteit

Een ander verschil tussen de methoden komt naar voren in het thema diversiteit. Zo leren kinderen in de ”Kriebels in je buik”-methode al in groep 1 dat er verschillende gezinssamenstellingen bestaan, en leren ze respect te hebben voor de verschillen. Bij ”Wonderlijk gemaakt” krijgt dit thema pas in groep 8 de aandacht.

„Het blijft een spanningsveld”, geeft Van den Berg aan. „Enerzijds leren we onze kinderen al van jongs af aan dat ze respect moeten hebben voor ieder medemens, anderzijds stellen we vast dat sommige relatievormen de Bijbelse normen te buiten gaan. Wat wij vanuit ”Wonderlijk gemaakt” leraren altijd aanraden, is om niet te

beginnen met het vellen van een oordeel. Dan durft een kind niet meer naar je toe te komen om te vertellen dat hij een lesbische tante heeft. Wij pleiten ervoor om het gesprek te beginnen vanuit de vraag: wat zien we om ons heen, en ons daarna af te vragen hoe wij daar vanuit de Bijbel tegenaan kijken.”

Wat ook belangrijk is, stelt Kraaiveld, is het aftasten van waar een klas naar vraagt. „Als ze geen vragen stellen over een bepaald thema, ga dan ook niet onnodig deuren openen. Kijk wat er bij de kinderen leeft, en bespreek die dingen vanuit het Bijbelse kader.”